

Rynek apteczny w Polsce

Edycja II

Jak zmienia się dostępność aptek
dwa lata po wprowadzeniu reformy
„Apteka dla aptekarza”?

Sierpień 2019

Wprowadzenie

W czerwcu 2017 roku znowelizowano ustawę Prawo farmaceutyczne (tzw. reforma „Apteka dla aptekarza”). Jaki ma ona wpływ na rynek apteczny?

W lutym 2019 r. opublikowaliśmy raport, w którym pokazywaliśmy, że Polska przez kilkanaście lat przed 2017 rokiem doświadczała swego „aptecznego boomu”. Liczba aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych (dalej: aptek) nieprzerwanie rosła – w latach 2001-2017 liczba czynnych aptek powiększyła się o 10,4 tys., co oznacza przyrost średnio o 612 podmiotów rocznie.

Kiedy w czerwcu 2018 r. w życie wchodziła nowelizacja Prawa farmaceutycznego, zwana zwykle „Apteką dla aptekarza”, branża obawiała się konsekwencji tych zmian i... miała rację. Dzisiaj wiemy, że od wprowadzenia nowelizacji ogólna liczba aptek nieprzerwanie spada.

Jak silny jest to spadek? Jaki jest faktyczny wpływ wprowadzenia „Apteki dla aptekarza”? Zapraszamy do zapoznania się drugą edycją naszego raportu.

Życzymy przyjemnej lektury.

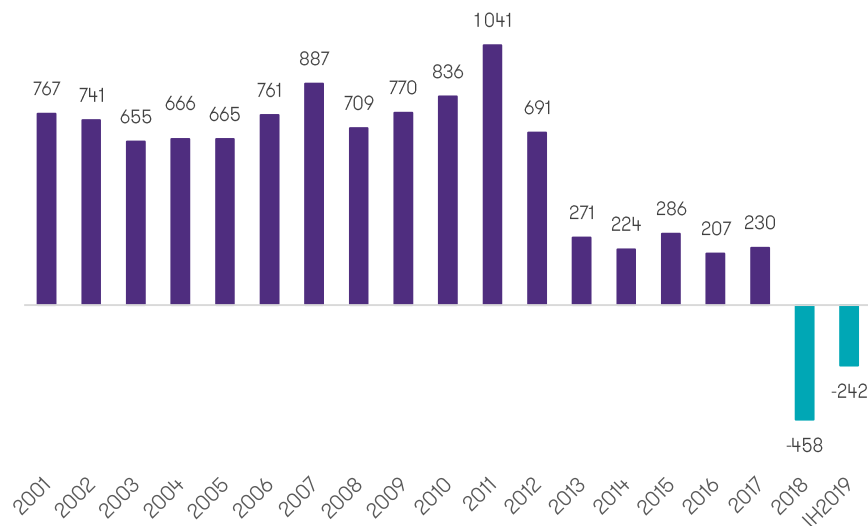
Nadal spada liczba aptek. W jakim tempie będzie to postępować?

Aptek w Polsce dalej ubywa. Pierwsza połowa 2019 roku przyniosła spadek ogólnej liczby aptek o kolejne 242.

Reforma z czerwca 2017 roku spowodowała, że zakładanie nowych aptek stało się znacznie trudniejsze – nie tylko wprowadzono konieczność posiadania odpowiedniego wykształcenia, ale także sama lokalizacja nowej apteki nie może być bliżej od już funkcjonujących niż 500 metrów i nie mogą one być rozmieszczone gęściej niż jedna na 3000 mieszkańców danej gminy. Warunek liczebności mieszkańców na jedną aptekę nie obowiązuje, jeżeli nowa apteka powstaje w odległości większej niż kilometr od najbliższej już funkcjonującej. Postanowiliśmy monitorować, jak te przepisy kształtują rynek.

Według obliczeń Grant Thornton (na podstawie danych z Krajowego Rejestru Zezwoleń na Prowadzenie Aptek Ogólnodostępnych i Punktów Aptecznych za okres 31.12.2000-30.06.2019), w 2019 roku kontynuowany jest spadek liczby aptek w Polsce – w pierwszym półroczu ubyło 242 podmiotów (spadek z 14 730 do 14 488). Jeżeli druga połowa roku będzie charakteryzować się tym samym tempem zmian, to na koniec roku ubędzie łącznie około 450 aptek. Wpływ nowelizacji ustawy nadal silnie oddziałuje więc na rynek aptek w Polsce.

Wykres 1: Zmiana liczby aktywnych aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych w poszczególnych latach

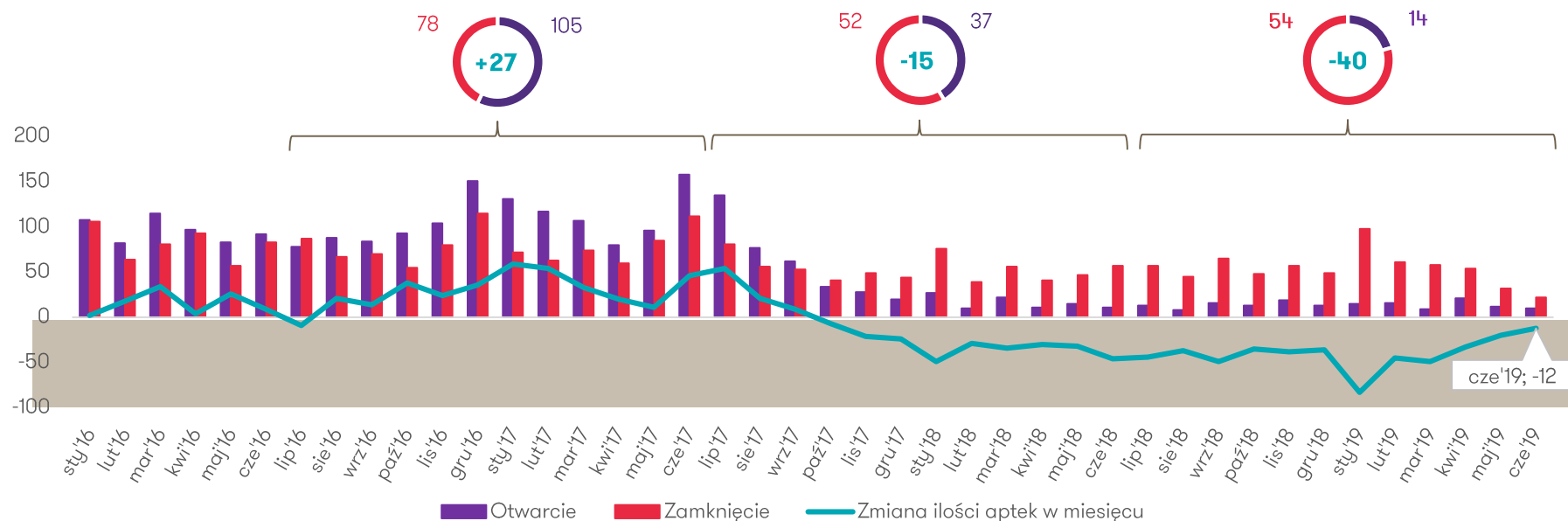
Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://rejestrmedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>

„Apteka dla aptekarza” w ograniczony sposób wpłynęła na działalność już funkcjonujących aptek. Istotnie utrudniła jednak otwieranie nowych.

Warty uwagi jest fakt, iż średnia liczba zamknięć dwa lata po reformie pozostała na poziomie zbliżonym do średniej z poprzednich 12 miesięcy, czyli zarówno w ostatnim roku (lipiec 2018 – czerwiec 2019) jak i poprzednim (lipiec 2017 – czerwiec 2018) zamykanych było po około 50 aptek miesięcznie. Tymczasem przeciętna liczba otwarć silnie spadła – w czerwcu 2019 roku średnia 12-miesięczna wyniosła 14 otwarć

w miesiącu, wobec 37 otwarć rok wcześniej. To sugeruje, że wpływ apteki „Apteki dla aptekarza” na rynek apteczny w Polsce objawia się w znacznie większym stopniu poprzez utrudnienie otwarć nowych aptek niż poprzez utrudnianie działalności aptekom już funkcjonującym.

Wykres 2: Liczba przyznanych zezwoleń (otwarcie), liczba cofniętych/wygaśniętych zezwoleń (zamknięcie) na prowadzenie apteki ogólnodostępnej lub punktu aptecznego w poszczególnych miesiącach oraz różnica pomiędzy nimi (zmiana liczby aptek w miesiącu)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://rejstrymedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>

Nie wszystkie apteki są aktywne

W pierwszej połowie 2019 roku wzrosła o 70 liczba aptek, które nie prowadzą aktywnie działalności lub wręcz ją zawiesiły pomimo posiadanego zezwolenia.

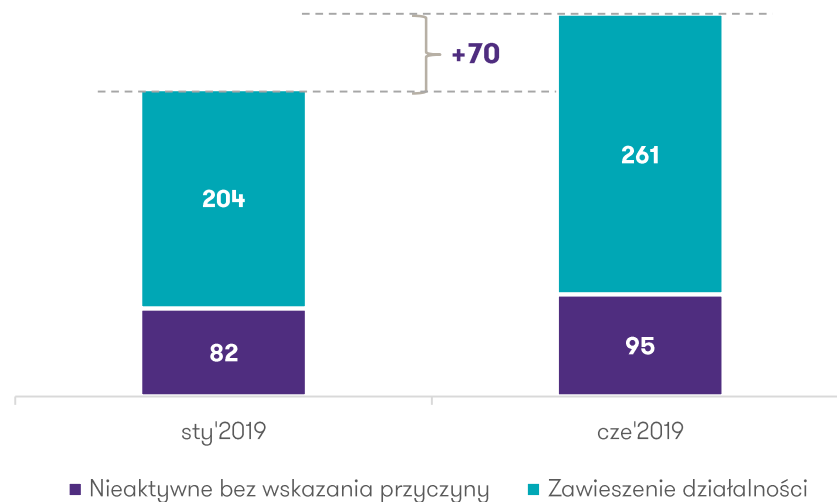
Oprócz spadku ogólnej liczby aptek (zezwoleń), w pierwszej połowie 2019 roku mieliśmy do czynienia ze wzrostem liczby aptek, które zawiesiły działalność lub przestały ją prowadzić.

Powodów zawieszenia działalności może być wiele, jednak biorąc pod uwagę aktualny stan branży, jego przyczyn należy się doszukiwać przede wszystkim w rentowności poszczególnych aptek. Prawdopodobnie znaczna część właścicieli, którzy zdecydowali się zawiesić działalność, stwierdziła, że obecna konkurencja nie pozwala im wygenerować marży pokrywającej koszty stałe i zdecydowali się je ograniczyć do minimum – czyli kosztów najmu (o ile nie posiadają nieruchomości na własność).

Jakie perspektywy mają właściciele aptek, które zawiesiły działalność poza rezygnacją z zezwolenia?

1. Czekać na rozwój sytuacji, ponosząc koszty stałe;
2. Zoptymalizować działalność w celu zwiększenia wydajności danej lokalizacji;
3. Sprzedać prawo do prowadzenia apteki w danej lokalizacji.

Wykres 3: Liczba nieaktywnych i zawieszonych aptek w styczniu i czerwcu 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie
<https://rejstrymedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>

Liczba aptek będzie dalej spadać

Paweł Sobolak

Doradca
Due diligence
Grant Thornton

“

Jak będzie kształtował się rynek apteczny w Polsce w kolejnym roku? Analiza historyczna ostatnich miesięcy nie daje prostej odpowiedzi, ponieważ wyniki charakteryzują się dużą zmiennością.

Jako scenariusz „minimalny” można przyjąć założenie, że do końca roku utrzyma się relacja pomiędzy otwarciami a zamknięciami z czerwca 2019 r. i przez kolejne sześć miesięcy ubywać będzie jedynie 12 aptek, czyli w ciągu całego 2019 roku ubyłyby około 314 aptek (242 do czerwca plus dodatkowe 72 od lipca do grudnia).

Z kolei w scenariuszu „maksymalnym” można by przyjąć, że przez kolejne sześć miesięcy kontynuowane byłoby tempo spadku z ostatnich 12 miesięcy, a więc 40 miesięcznie. Wtedy, w całym 2019 roku ubyłyby około 452 aptek (242 do czerwca plus 210 od lipca do grudnia).

Oba powyższe scenariusze wydają się raczej mało prawdopodobne, więc prognoza musiałaby wskazywać na środek przedziału – 380 aptek. Takie podejście do prognozy lekceważyłoby jednak zmianę liczby aptek „uśpionych” pomiędzy styczniem a czerwcem 2019 roku. Moim zdaniem istnieje duża szansa na to, że owe dodatkowe 70 nieaktywne apteki utracą zezwolenie do końca 2019 roku.

W takiej sytuacji będziemy mieć na koniec 2019 roku spadek liczby aptek rzędu 450 (380 środek przedziału plus 70 nieaktywnych, które utracą zezwolenie).

“

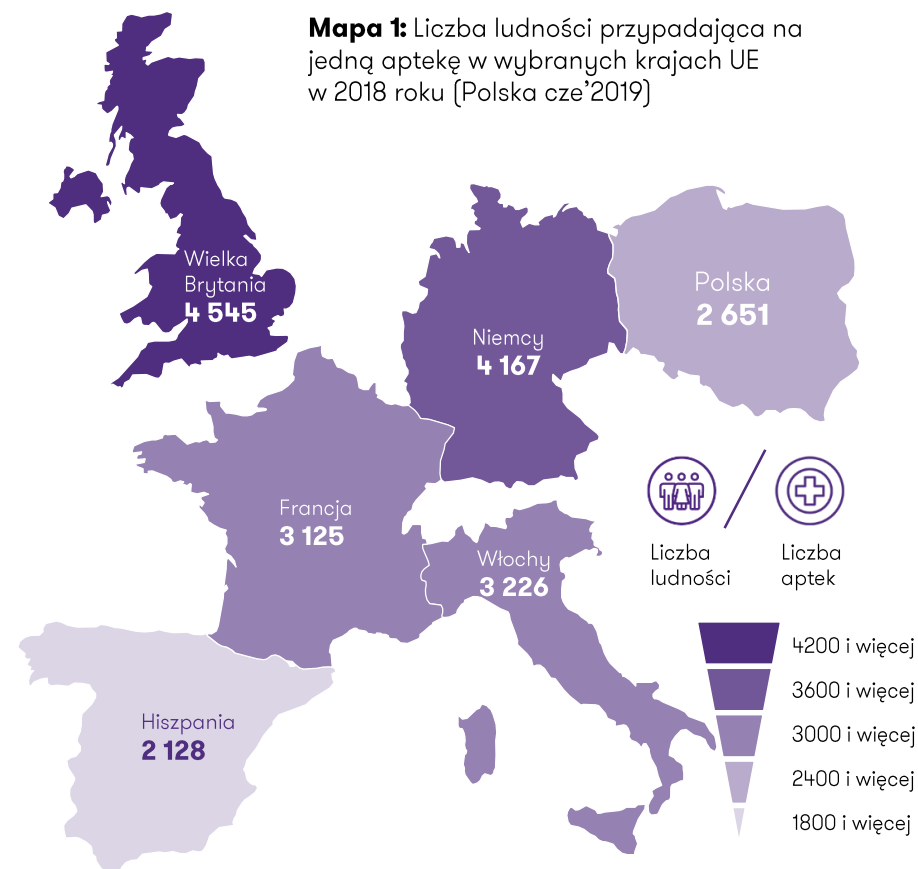
Rynek apteczny – dane makro

Niecałe 2700 mieszkańców przypada na jedną ogólnodostępną aptekę w Polsce. To wynik nieco poniżej średniej dla krajów UE

Włochy mieszczą się dokładnie w środku stawki krajów europejskich pod względem liczby ludności przypadającej na jedną aptekę. Polska jest na trzecim oczku poniżej przeciętnej, natomiast Niemcy i Wielka Brytania znajdują się powyżej przeciętnej.

Należy jednak mieć na uwadze fakt, że liczba mieszkańców przypadająca na jedną aptekę nie jest i nie powinna być jedynym miernikiem efektywności dystrybucji leków wśród ludności.

Do porównania wybrano kraje o podobnej powierzchni, ale ogólna gęstość zaludnienia oraz rozbieżność w przepisach pomiędzy poszczególnymi krajami ma duże znaczenie dla ostatecznej dostępności leków pod względem odległości od najbliższej apteki oraz ich cen.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://rejestrmedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>, GUS (liczba ludności w Polsce na dzień 1.01.2019 roku), ABDA (liczba aptek na 100.000 mieszkańców w krajach europejskich na dzień 31.12.2018 roku)

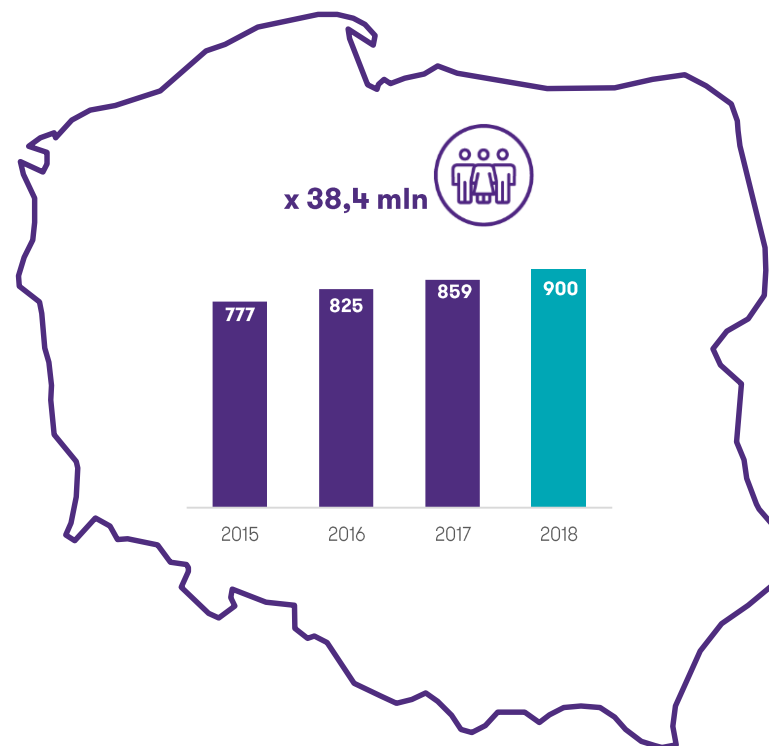
Polacy wydają coraz więcej

Polacy wydali w aptekach w 2018 roku 900 złotych na członka rodziny.

Ludność Polski w latach 2015 – 2018 wynosiła nieco ponad 38,4 mln osób, natomiast wydatki w aptekach w przeliczeniu na jednego mieszkańca rosły przeciętnie o 5% rocznie i w 2018 roku wyniosły równe 900 zł na mieszkańca. Od 2015 roku kwota ta wzrosła o 123 złote.

Co warto podkreślić, zmiana liczby aptek w ostatnich latach wydaje się nie mieć istotnego wpływu na wspomniane wydatki – rosły one w 2017 i 2018 r. w tempie niemal identycznym do tempa z lat poprzedzających wprowadzenie reformy.

Wykres 4: Wydatki w aptekach w przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie
GUS [liczba ludności w Polsce na dzień 1 stycznia 2016, 2017, 2018 i 2019 roku], PEX
PharmaSequence (wartość przychodów aptek w 2015, 2016, 2017 i 2018 roku)

Dwóch aptekarzy na jedną aptekę

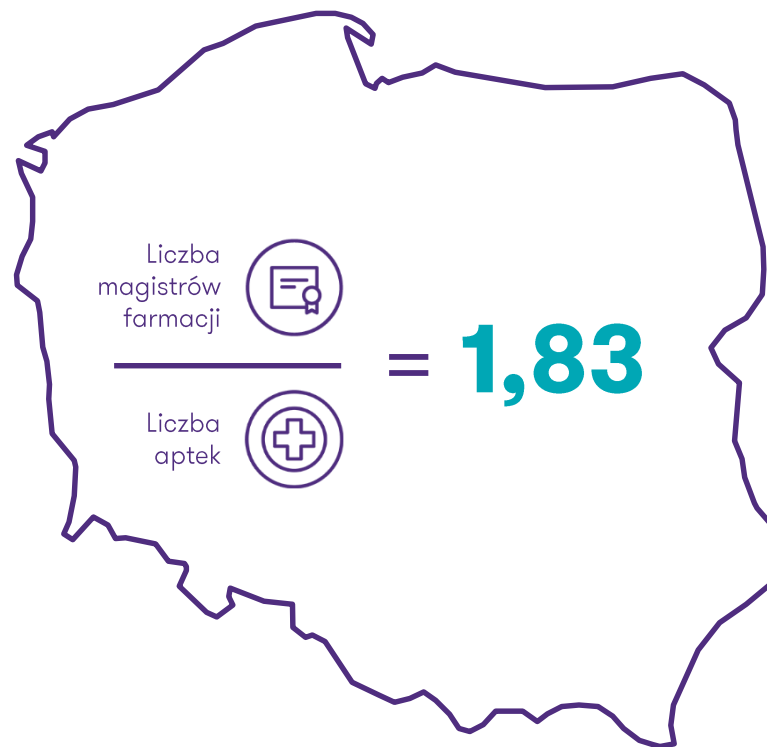
W polskich aptekach farmaceutów, aby pokryć godziny ich funkcjonowania w standardowym czasie pracy

Dodatkowym wyzwaniem właścicieli aptek w Polsce jest niedobór wykwalifikowanych pracowników. Silny przyrost liczby aptek w ostatnich latach spowodował, że w przeciętnej placówce pracuje obecnie mniej niż dwóch magistrów farmacji.

Przyjmując godziny otwarcia przykładowej apteki: 8:00 – 20:00 oraz pracujące soboty i ewentualne dyżury nocne to przykładowa apteka potrzebuje farmaceuty przez minimum 72 godziny w tygodniu. Biorąc pod uwagę 40 godzinny tydzień pracy, prawo do urlopu i okazjonalne niedyspozycje, przykładowa apteka powinna mieć do dyspozycji minimum dwóch farmaceutów, tymczasem w Polsce aktualnie na jedną aptekę przypada średnio 1,83 magistrów farmacji.

Powyższe sprawia, że farmaceuci muszą pracować średnio ponad 8 godzin dziennie, a to pociąga za sobą konieczność wypłaty dodatkowego wynagrodzenia. Części placówek nie stać na wyższe koszty stałe i w skrajnych przypadkach brak jest wynagrodzenia za pracę w nadgodzinach.

Wykres 5: Liczba farmaceutów przypadająca na jedną aptekę

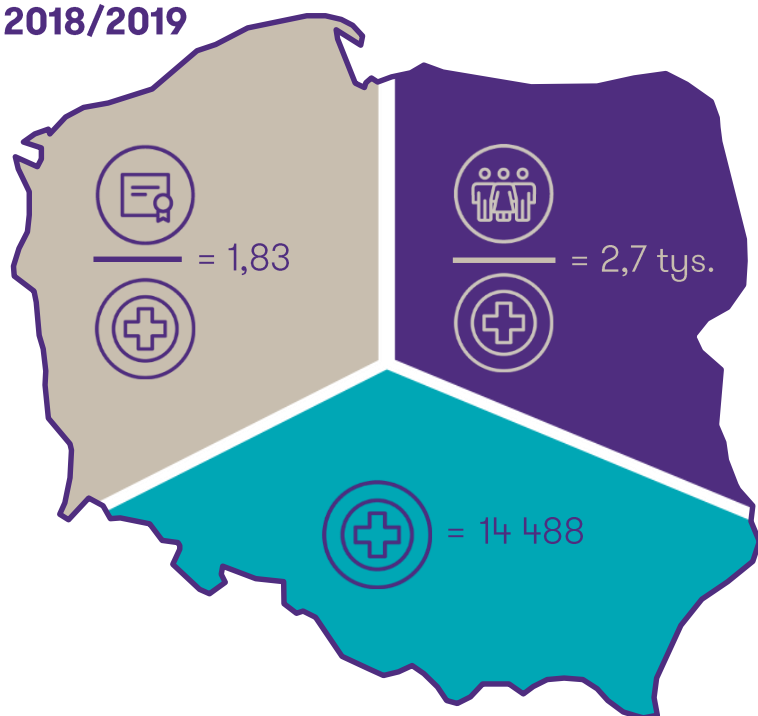
Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS (liczba farmaceutów pracujących w aptekach)

Skutki dalszego spadku liczby aptek

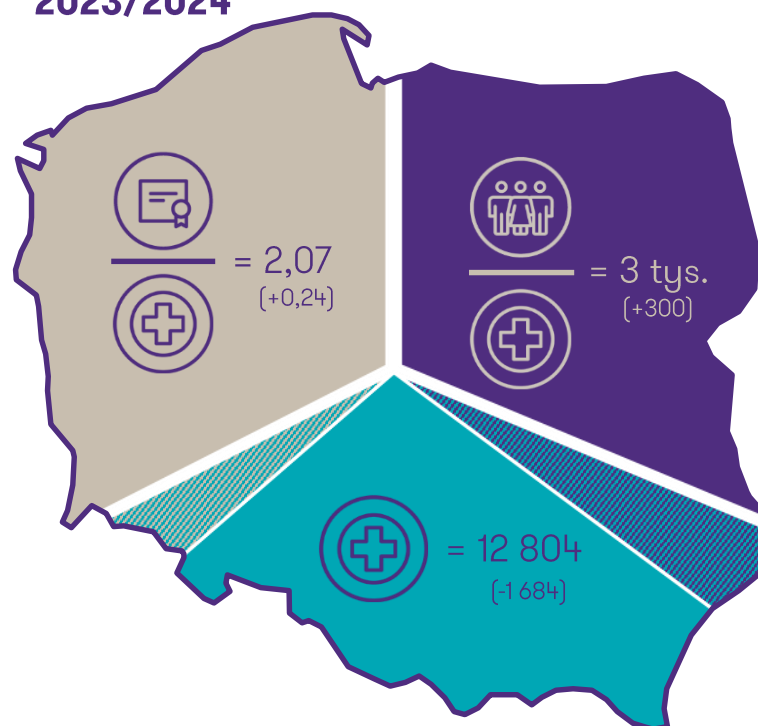
Jeśli przyjąć założenie, że liczba aptek w Polsce w najbliższych latach będzie dalej spadać, właściciele aptek powinni odczuć spadek niedoboru rąk do pracy – liczba farmaceutów przypadających na jedną aptekę wzrośnie z 1,83 do 2,07.

Wykres 5: Zmiany podstawowych wielkości w ciągu najbliższych 5 lat przy założeniu stałej liczby magistrów farmacji, braku istotnych zmian wielkości populacji oraz obecnego tempa spadku liczby aptek

2018/2019

2023/2024

Dokąd zmierza branża apteczna?

“

Co do pewnych założeń możemy być niemal pewni. Z dnia na dzień Polacy nie zaczną wydawać więcej w aptekach. Z dnia na dzień nie wzrośnie liczba ludności. Z dnia na dzień nie przybędzie farmaceutów. Dysponujemy ograniczoną ilością leków. Co to oznacza?

Obecna liczba aptek sprawia, że przeciętna apteka posiada bardzo duży udział kosztów stałych (najem powierzchni i koszty wynagrodzeń). Ponadto, ma za niską płynność, aby posiadać na stanie każdy lek i ponosi koszty nadgodzin wykwalifikowanego personelu.

Zmniejszenie liczby aptek powinno przyczynić się do wydłużenia godzin pracy aptek, zwiększenia dostępu pacjentów do wysokiej jakości porad farmaceutycznych, niższego udziału kosztów najmu dla właścicieli aptek oraz wyższych wynagrodzeń farmaceutów, przy mniejszej liczbie przepracowanych nadgodzin.

Innymi słowy, choć pod względem liczby aptek rynek apteczny w Polsce się skurczy, to dystrybucja leków powinna być efektywniejsza pod względem kosztowym.

Paweł Sobolak

Doradca

Due diligence

Grant Thornton

Uwagi metodologiczne

Źródło danych

Wszelkie wyliczenia zostały dokonane przez Grant Thornton. Jako bazę danych wykorzystano **Krajowy Rejestr Zezwoleń na Prowadzenie Aptek Ogólnodostępnych, Punktów Aptecznych oraz Rejestr Udzielonych Zgód na Prowadzenie Aptek Szpitalnych i Zakładowych** zwany w skrócie **Rejestrem Aptek**. Jest on dostępny pod adresem: <https://rejestrymedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>

Apteki ogólnodostępne i punkty apteczne

W niniejszym raporcie, mówiąc o aptekach, odnosimy się wyłącznie do aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych, które na dany dzień posiadały zezwolenie na prowadzenie działalności i nie zostało ono cofnięte lub nie wygasło. Na dzień 30 czerwca 2019 roku takich podmiotów było 14 488 (w porównaniu z 14 730 na dzień 31 grudnia 2018 roku). Wszystkie zostały objęte analizą.

W tym:

- Rejestr Aptek na dzień 3 lipca 2019 roku zawierał 261 podmioty (w porównaniu z 204 na dzień 31 stycznia 2019), które zostały oznaczone jako „nieaktywna – zawieszenie działalności” i nie posiadały daty wygaśnięcia/cofnięcia zezwolenia na prowadzenie apteki.
- Rejestr Aptek na dzień 3 lipca 2019 roku zawierał 96 podmioty (w porównaniu z 82 na dzień 31 stycznia 2019), które zostały oznaczone jako „nieaktywna” (bez wskazania przyczyny) i nie posiadały daty wygaśnięcia/cofnięcia zezwolenia na prowadzenie apteki.

Apteki szpitalne, szpitalne działy farmacji, apteki zakładowe, apteki bez zgody

Rejestr Aptek na dzień 30 czerwca 2019 roku obejmował 1683 (w porównaniu z 1661 na dzień 31 stycznia 2019 roku) podmioty niebędące Apteką ogólnodostępną czy punktem aptecznym. Niniejszy raport nie obejmuje analizą wyżej wskazanych podmiotów.

Zapraszamy do kontaktu

Paweł Sobolak

Doradca

Due diligence

T +48 693 140 276

E Pawel.Sobolak@pl.gt.com

<https://pl.linkedin.com/in/pawelsobolak>

Kontakt dla mediów:

Jacek Kowalczyk

Dyrektor Marketingu i PR

Relacje Biznesowe

T +48 505 024 168

E Jacek.Kowalczyk@pl.gt.com

Grant Thornton to jedna z wiodących organizacji audytorsko-doradczych na świecie. Wiedza ponad 50 000 pracowników dostępna jest dla klientów w 136 krajach. W Polsce działamy od 25 lat. Zespół 550 pracowników oraz obecność w kluczowych aglomeracjach (Warszawa, Poznań, Katowice, Wrocław, Kraków i Toruń) zapewniają bliski kontakt z Klientami oraz umożliwiają realizację usług audytorskich, doradztwa podatkowego, doradztwa gospodarczego, prawnego oraz outsourcingu rachunkowości, kadr i płac bez względu na wielkość, rodzaj i lokalizację prowadzonego biznesu.

